

העולם הזה מגלה: אין חוק, השטח פרוץ,

ובתעשיית הסקרים איש הישר בעיניו יעשה

הסקרונים

יצחק רבין על שימרון פרס בדעת-הקהל. ניבה לניר היא חברת מערכת הירחון, אך גם חברת חוג אורים החומך ברבין ומנהלת את יחסיהציבור שלו. את סיקרי מודיעין אורחיו ערכה מינה צמח. בינתיים עברה מינה צמח לנהל את מכון-הסקרים של דחף, ומכון זה קיבל עליו את מסע הפירסום למפלגת-העבודה. התוצאות בסקרים של מינה צמח החלו להשתנות, לאיטן, לטובת פרס. דחף עצמן פירסם מודעות שנשא את הכותרת "יחד" למען מפלגת-העבודה ושימרון פרס, ולא חלף זמן רב עד שמינה צמח הודיעה כי על-פי סקר שערכה, העלו מודעות "יחד" את הפופולריות של פרס ב-10%.

מי יביא

את המשיח?

ר"ן עורכי-הסקרים שוררים יחסי אהבה-שינאה. הם מתחרים זה בזה, וכל אחד מהם מבקש להמעיט בערך זולתו. אך הם אינם ששים לעשות זאת בגלוי, שכן הם יודעים עד כמה הם עצמם חשופים לפגיעות. במקצוע אין סודות

להוכיח שמוצר מסוים נמכר היטב. פיר-סום התוצאות המוזמנות מזמין גם את המסקנה: זהו מוצר טוב!
בדרך דומה פועלים הסקרים בתחום הפוליטי: מפלגה "טובה" היא מפלגה הוכחה לחמיכה רבה. אם יש בידי אותה מפלגה (או מועמד) סקר המוכיח שהיא זוכה לחמיכה רבה, פירוש הדבר שהיא "טובה" וקוראי תוצאות הסקרים מוזמנים גם הם להצטרף אליה.

המוניטין

של רבין

השפעתם המתגברת של הסקרים מעניקה עוצמה מרובה לעורכי-הסקרים. בארץ קיימים היום כ-20 מכונים וחברות העוסקים בסיקרי דעת-הקהל. אך רק מעטים ביניהם מקובלים כרציניים ומקבלים חלק ניכר מהעבודות. אלה הם מכון ישראל למחקר חברתי-שימושי ו"מכון פור", מודיעין אורחיו ודחף הפועלים בתל-אביב. שני האחרונים אינם פועלים בתחום הסקרים בלבד. מודיעין אורחיו, בבעלותו של שלום ירקוני, עוסק גם בחקירות כלכליות, ואילו דחף, בבעלות מישפחת זורבין, עוסק בעיקר בפירסום. העובדה שמכון מסוים לגוף כלכלי, עלולה לעורר בעיות.

לפני כמה חודשים שיכנעה ניבה לניר את הירחון מוניטין לפרסם סקרים של מודיעין אורחיו, שבהם הוכח יתרונו של

השפעתם ותפוצתם הולכות וגדלות. לפני תריסר שנים היוו הסקרים קוריוז משעשע, אך היום מפרסמים שלושת היומנים ה"גדולים" וכן כמה ירחונים תוצאות של סקרים הנערכים למענם באופן קבוע. התוצאות מפורסמות בהבלטה רבה, ויש להן השפעה במיוחד בתחום הפוליטי.

יותר משאשקפים הסקרים במדויק את דעת-הקהל - נועד כירסומם להשפיע עליה

הן על מהלכי מפלגות ואישים והן על נטיות דעת-הקהל. הסקרים אינם משמשים רק כמדד של דעת-הקהל - אלא גם כאמצעי השפעה עליה. הראשונים שגילו זאת היו החברות המיסחריות. ההנחה היא שמוצר טוב נמכר היטב, ואז גם הליפק הוא הנכון: מוצר שנמכר היטב - הוא מוצר טוב. מכאן קצרה הדרך לסקרים מוזמנים, שכל יעד

רצה במדעיהחברה מאחת האר-ניברסיטות בארץ חזר אחרונה מאר-צות-הברית ועימו תחזית מאימת: סקרים יומיומיים ומידיים של דעת-הקהל עשויים להחליף בעשור הקרוב את ההליכים ה"דימוקרטיים" הקיימים, הם עלולים לשמש מכשיר מניפולטיבי אדיר בידי החברות המיסחריות הגדולות. טלוויזיה-כבלים, ש"תפוצתה בארצות-הברית הולכת וגדלה, מאפשרת לשדר הטלוויזיה היושב באלפן לשגר שאלות אל הצופים, והללו יכולים להשיב עליהן ברובמקום, תוך החיצה על כפתור. השאלות יכולות להיות בכל תחום: פוליטי, מיסחרי, חברתי או כלכלי. תוך דקות מעטות ניתן לברר מה דעתם של מיליוני אנשים על מועמד מסוים בבחירות לסינאט. על איכותו של משקה קל או על הקמת כורים גרעיניים. הן חברות המיסחריות השולטות בתחנות הר טלוויזיה יכולות לנסח את השאלות, לבחור את התחומים שאליהן יתייחסו, וכך לגזור כליה על מי שאינו נושא חן בעיניהן, ולקדם במהירות את מי שהן הפצות ביקור. מישאלים כאלה יכולים לבטל לחלוטין את חוקפן של הבחירות הכלליות, ולשים קץ לרעיון "התחרות החופשית". מי שישלט באמצעי-התיקשורת ישלט בדעת הקהל.

מוצר טוב,

מפלגה טובה

ב ישראל עדיין נמצא מוסד סיקרי דעת-הקהל בשלב מוקדם יותר, אך

סקרן גי, האחרים המיסטוריים

רבים, ועורכי-הסקרים מכירים יפה אלה את אלה. זיוה רבני המנהלת את מכון ישראל למחקר חברתי-שימושי, עבדה קודם לכן במשרד-התחבורה ונהגה להזמין סקרים אצל מינה צמח. רפאל גיל, בעל מכון פור", הוא זה שיסד ב-1962 את מכון הסקרים של דחף, אותו מנהלת עלשני מינה צמח. הפרופסור יוחנן פרס-היועץ למכון הסקרים של מודיעין אורחיו עבד עד לאחרונה עם מינה צמח.

רפאל גיל (פור") אומר, שעוב את דחף בגלל הסתירה שבין הסקרים והפיר-סום. לדבריו הוא מעריך אמנם את מינה צמח, אך לדעתו יש פגם אתי בכך שמכון סקרים פועל למען חברת-הפירסום. זו גם דעתן של הד"ר ציונה פלד (העורכת סקרים למען ידיעות אחרונות) וזיוה רבני. סמיכות כזאת מומינה לדעתן תקלות יז עלולה להגריר את ערך המקצוע.

מינה צמח מתגוננת: "אדם ישר וחוקר טוב יישאר כזה גם כשהוא עובד למען משרד-פירסום. העובדה שמכון הוא כאלירעצמאי, אינה אומרת שהתוצאות שהוא משיג אמיתות יותר". היא מסרבת לפרט, אך ידועים מיקרים לא-מעטים המאמתים את טענתה.

בעל חברת-סקרים הנושאת שם ידוע בעולם בא אל חברת-נסת מסויים מסיעה קטנה, לפני הבחירות ב-1973. והציע לערוך סקר שבו יוכח כי חברת-הנסת המסויים זוכה לחמיכה ציבורית, בכל אחו שירצה". זהו מכון העוסק בסקרים בליבד.

חברת אלקטרוניקה ידועה הומינה

חודש דצמבר: שלושה סקרים סותרים

11	ליכוד	17.3	ליכוד
39	מערך	47.6	מערך
13	מפלגות אחרות	7.2	מסד"ל
—	המפלגה החדשה	2.3	אגו"י-פא"י
37	נמועים	1.0	דמוק. + שינוי
100	סה"כ	9.0	אחרים
		לא	מעוטרים
		14.6	גמנעים
		100.0	

פיר': 47% למערך דחף: 52% למערך המכון: 39% למערך

שלושת הסקרים נערכו בדצמבר בקרב "מידגם מייצג" של האוכלוסייה. ההבדלים בין הסקרים רבים ועצומים באשר לכל אחת מהמפלגות שנסקרו. המערך נע בין שיעור תמיכה של 39% (47 מנדטים) בסקר "מכון ישראל למחקר חברתי שימושי" (משמאל), ל-52% (63 מנדטים) בסקר של "דחף" (באמצע), המתפרסם בשבועון "כספים". הפרש של 13%. הליכוד מקבל בסקר של המכון 11%, בסקר של פור"י (מימין) המתפרסם ביומון "הארץ" 17.3%, ובסקר של מינה צמח ("דחף") 20%. בסקר של פור"י זוכות המפלגות הדתיות ב-9.5%, ובסקר של "דחף" הן זוכות ב-12%. בסקר של המכון זוכות כל המפלגות האחרות (כולל המפלגות הדתיות) ב-13 אחוזים. בסקר של פור"י זוכות המפלגות האחרות (ללא הדתיים ופלגי ד"ש)

ב-9%, ואילו בסקר של מינה צמח זוכות המפלגות האחרות (ללא הדתיים והתחיה) ב-11%.

ההבדל הגדול ביותר מופיע בטור הנמנעים: מינה צמח אינה מביאה אותם בחשבון כלל. פור"י מעניק להם 14.6%, ואילו "מכון ישראל למחקר חברתי שימושי" מעניק להם לא פחות מ-37%. כאשר זוכרים כי כל המכונים עורכים מידגמים דומים למדי, ומאמתים את דיוק המידגם שלהם על-פי נתוני הלישכה המרכזית לסטטיסטיקה, מתבררת השי-בותו של גורם המיקריות בתעשיית הסקרים. ויחד עימו משפיעים על התוצאות גם זהות מומיני הסקרים וגם צורות הישוב שונות של "הנמנעים" במכונים השונים.